

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Ivan Ružić

**VRIJEDNOSTI KAO KRITERIJ PRIPADANJA
ORGANIZACIJA CIVILNOM DRUŠTVU**

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Jasmina Božić

Zagreb, 2018.

Sadržaj

- 1. Uvod 2
- 2. Teorijski koncept rada 2
- 3. Metodologija 4
- 4. Rezultati i rasprava 6
 - 4.1 Odnos i zastupanje aktera 6
 - 4.2 Kvaziargumenti 11
 - 4.3. Upotreba znanstvenih istraživanja 15
 - 4.4. Vrijednosti 22
- 5. Relevantni izrazi i riječi 25
- 6. Diskurs 26
- 7. Zaključak 28
- 8. Literatura 31
- 9. Sažetak 33

1. Uvod

Ovim radom želim istražiti vrijednosna obilježja koje posjeduju organizacije civilnog društva u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: OCD) te koji vrijednosni kriteriji neku organizaciju čine organizacijom civilnog društva (OCD), povrh minimalnih formalnopravnih kriterija registracije OCD-a. Cilj rada je odrediti jesu li vrijednosno konzervativno usmjerene organizacije koje na sceni hrvatskog civilnog društva postaju vidljive u zadnjih nekoliko godina, prema vrijednostima koje zastupaju legitiman dio civilnog društva. Predložena tema je sociološki relevantna zbog istraživanja vrijednosne dimenzije rastuće skupine konzervativnih i k religijskim vrednotama usmjerenih OCD-a koje posljednjih godina ulaze u hrvatski javni prostor, dobivaju na vidljivosti te predstavljaju religijsko-političku skupinu koja pretendira utjecati na cjelokupno društvo, pogotovo na obiteljski, privatni život građana, posebice putem ograničavanja sloboda u pogledu seksualnosti, prava na pobačaj, spolnog odgoja itd. Budući da se narečeni OCD-i zauzimaju za ograničavanje ljudskih prava i sloboda u širem društvu te osobito među određenim manjinskim skupinama, djeluju u drugačijem smjeru od uobičajenog nastojanja civilnog društva na širenju i održanju ljudskih prava i sloboda te prava manjina. Djelovanje konzervativnih OCD-a koji zastupaju dijelom upitne društvene vrijednosti, na liniji katoličkog konzervativizma, u povezanosti s određenim inozemnim organizacijama sličnih svjetonazora, već je bilo predmetom istraživanja u nas (Petričušić, Čehulić i Čepo, 2017.).

2. Teorijski koncept rada

Prema Bežovanu, "civilno društvo (je) područje institucija, organizacija, mreža i pojedinaca (i njihovih vrednota) smještenih između obitelji, države i tržišta, povezanih nizom civilnih pravila koja zajedno dijele, a u koje se ljudi dobrovoljno udružuju radi zagovaranja općih interesa" (Bežovan, 2002). U sociokulturnim pristupima civilno društvo definira se bilo generalistički, maksimalistički ili minimalistički. Kod generalističkog shvaćanja civilnog društva ono obuhvaća sve institucije ograničene i odgovorne javne vlasti. Maksimalisti zastupaju koncept koji Jeffrey Alexander spominje kao koncept 'nalik kišobranu', po kojem civilno društvo obuhvaća institucije izvan državne sfere, objedinjujući tržišnu ekonomiju i njezine institucije, javno mnijenje, političke stranke, javna i privatna udruženja i širok raspon formi socijalne

suradnje koja stvara veze predanosti i povjerenja. Minimalistički koncept civilnog društva gleda na civilno društvo kao sferu, ili pod-sistem društva, koja je analitički i u nekoj mjeri empirijski odvojena od sfera politike i ekonomije, ali i od drugih sfera društva koje su gledane kao one koje se ne upliću u potporu solidarnosti pojedinih članova. Prema minimalističkom shvaćanju civilno društvo čine udruge i društveni pokreti. Kunac ističe kako su djelovanje OCD-a kao i djelovanje političkih stranaka, važni za funkcioniranje demokratskog društva. Odnos i dijalog između te dvije skupine u javnoj sferi neizbježni su. OCD-i moraju utjecati na institucije kako bi potaknuli promjene u skladu s vrijednostima koje zastupaju. Dio konzervativnih civilnih organizacija koristi se između ostalog sredstvima političkog djelovanja, pri čemu se u u svojem kasnijem razvoju redefinišu kao političke stranke.

U radu polazim od pretpostavke da je u vrijednosnom smislu moguće jasno razlučiti liberalne od konzervativnih OCD-a. Vrednote koje zastupaju ove dvije skupine OCD-a interpretiram s jedne strane u kontekstu rezultata ranijih istraživanja o vrijednostima civilnog društva u Hrvatskoj koja je provela udruga B.a.b.e. 2006. g. (Vrijednosti vrednota: Civilno društvo i hrvatska demokratizacija) i 2010. g. (Vrednote u praksi: Upravljanje i aktivizam civilnog društva za demokratizaciju i ljudska prava), i s druge strane u širem kontekstu rezultata longitudinalnih istraživanja dominantnih vrijednosti u hrvatskom društvu autora Duška Sekulića, Vlaste Ilišin, Renate Franz itd. Sljedeća pretpostavka jest da konzervativni OCD-i, djelujući, u prostoru između države, tržišta i obitelji kao i svi ostali akteri civilnog društva, sve više koriste niz dostupnih natječaja, poziva za iskaz interesa, edukativnih programa i drugih javnih resursa na raspolaganju OCD-ima, upravo kao i svi ostali OCD-i, i u tome su sve uspješniji. Naredna pretpostavka od koje polazim jest da konzervativni OCD-i za ostvarivanje svojih ciljeva koriste emocionalnu manipulaciju u nepovoljnim društveno-ekonomskim situacijama u kojima se nalaze većina stanovništva. Općenito govoreći, OCD-i koriste aktivnosti javnog zagovaranja, što je i njihova "najznačajnija aktivnost" (Kekez, Kunac, Stažnik, Škrabalo, 2010), kako bi utjecale na, mobilizirale i u krajnjem slučaju manipulirale javnošću oko neke društvene teme.

3. Metodologija

Podatke sam prikupljao putem *desk research* tehnika kojima sam obuhvatio zapise na odabranim portalima s obiju strana vrijednosnog i političkog spektra objavljene u specifičnim vremenskim intervalima. Podjela se sastojala od lijevo-liberalnih portala i desno orijentiranih konzervativnih portala, a svaka grupa se sastojala od pet portala. Preduvjeti odabira 'liberalnih' portala su sljedeći: morali su biti oni nezavisni medijski portali koji su dobili 2015. i/ili 2017. g. poticaj iz sredstava Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija, biti lijevo-liberalne orijentacije i gledala se pokrivenost i tematska širina, te analitički pristup. Što se tiče desno orijentiranih neprofitnih portala, u periodu od 2015. g. do 2017., također su u uzorak ušli portali koji su dobili poticaje iz Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija, kao pružatelj medijskih usluga, ostali kriteriji bili su desno-konzervativna orijentacija i tematska širina obrađivanih tema, te adekvatan analitički pristup portala. Portali koje sam analizirao podijelio sam na lijevo-liberalne i desno-konzervativne i u uzorak je, prema gore navedenim kriterijima, ušlo pet portala od svake orijentacije. Liberalni portali koji su ušli u uzorak su sljedeći: h-alter.org, maz.hr (Mreža antifašistkinja Zagreba), lupiga.com, novilist.hr i kulturpunkt.hr (Udruga Kurziv). Od konzervativnih portala u uzorak su ušli: 7dnevno.hr, dnevno.hr, direktno.hr, maxportal.hr i narod.hr. Generirao sam ključne koncepte i odrednice kvalitativne analize kroz sljedeće ključne riječi koje sam podijelio u četiri "inicijative" koje su vodile pojedine građanske organizacije. Prva inicijativa, iz perioda 2013. godine, imala je kao svoj cilj promjenu ustavne definicije braka gdje se kroz referendum htio definirati brak kao životna zajednica žene i muškarca, čime bi ta definicija ušla u Ustav Republike Hrvatske. Kod ove inicijative sam koristio sljedeće ključne riječi¹: 'definicija braka' i 'u ime obitelji'. Druga inicijativa, koja objedinjuje period 2013. i 2014. godine, bila je ona za ukidanje zdravstvenog kurikulumu, odnosno četvrtog modula kurikulumu koji se bavio zdravstvenim, odnosno seksualnim, odgojem. Pri analizi i prikupljanju medijskih članaka koristio sam riječi: 'spolni odgoj' i 'kurikulum'. Treća inicijativa, iz 2018. godine, bila je fokusirana na protivljenje ratifikaciji 'Istanbulske konvencije' predvođena građanskom inicijativom "Hrvatska protiv Istanbulske konvencije", a cilj im je bio

¹ Pregledom medijskih članaka, koji su se referirale na pojedinu inicijativu, ustanovio sam da su u dotičnim inicijativama te riječi bile najfrekventnije korištene.

spriječiti ratifikaciju preko ovogodišnjeg održanog referenduma. Ovdje sam odredio ključne riječi: 'rodna ideologija' i 'Istanbulska konvencija'. Posljednja inicijativa je uključivala promjenu izbornog zakona u Republici Hrvatskoj koja se događala usporedno s inicijativom protiv 'Istanbulske konvencije'. Predvodnica ove inicijative je građanska inicijativa "Narod odlučuje" i cilj im je promjena članka 72. Ustava Republike Hrvatske, koji se tiče broja i izbora saborskih zastupnika, načina biranja glasača na izborima, a i tom članku bi se dodao članak 72., kojim se želi spriječiti zastupnike nacionalnih manjina da odlučuju o povjerenju Vladi i donošenju državnog proračuna. Korištene su ključne riječi: 'narod odlučuje' i 'preferencijalno glasovanje'.

Svaka inicijativa je imala istaknute konzervativne skupine koje su predvodile političke, aktivističke ili društvene djelatnosti, pa je tako nastojanje za promjenu definicije braka bilo predvođeno građanskom inicijativom 'U ime obitelji'. Ova organizacija je postigla neke uspjehe u ostvarivanju ciljeva kroz obranu svojih vrijednosti tako što je kroz referendumske mehanizme uspjela dovesti do toga da se ustavno definira brak kao isključivo zajednica muškarca i žene, što je pokazalo da Udruga ima velik potencijal za mobilizaciju građana kroz jedan potpuno demokratski mehanizam, te utjecaj na legislativu države. Druga inicijativa je imala namjeru spriječiti implementaciju zdravstvenog odgoja u školama. U toj inicijativi je u fokus došla udruga GROZD, Glas roditelja za djecu, koja se zalagala za uvođenje religijski baziranog programa u školski kurikulum, iako je većina članova odbora osnovanog od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, koji su revidirali moguće kurikularne programe, naglasila ignoriranje i krivu prezentaciju više znanstvenih činjenica o masturbaciji, kontracepciji i seksualnoj aktivnosti kod adolescenata i da uključuje pristrane i diskriminatorne informacije o homoseksualnosti (Hodžić, Budeša, Štulhofer, Irvine, 2012:504). Sljedeća je bila predvođena građanskom inicijativom "Istina o istanbulskoj", a kao cilj je imala upoznavanje "hrvatske javnosti s pravim sadržajem i realnim posljedicama Istanbulske konvencije" (istinaoistanbulskoj.info, 15.9.2018.) i uz to prikupljanje peticijskih potpisa za referendum protiv ratifikaciji Istanbulske konvencije. Zadnja inicijativa ima kao glavnog aktera građansku inicijativu "Narod odlučuje" preko koje su se prikupljali potpisi za raspisivanje referenduma "koji žele referendumom osigurati pravedniji izborni sustav u Hrvatskoj" i također promjenu "načina biranja (naših) političkih predstavnika" (narododlucuje.hr, 15.9.2018.). Ukupni broj analiziranih članaka je 160, odnosno 80 članaka za svaku opciju, konzervativnu i liberalnu. Na navedeni način generirao sam ključne koncepte kao polaznice za vlastitu

kvalitativnu analizu sadržaja na prigodnom uzorku medijskih članaka s web portala konzervativnih i liberalnih orijentacija.

Gledajući na društvene znanosti, skoro pa i ne postoji područje istraživanja u kojemu se kvalitativne metode ne koriste, pogotovo u međunarodnim dimenzijama. Može se smatrati kako je kvalitativno istraživanje, iako kritizirano, utvrđeno i konsolidirano i, prema Thomasu Kuhnu, postiglo paradigmatički status 'normalne znanosti'. Ono opisuje svijet u kojem živimo 'iznutra prema van' iz perspektive ljudi sudionika, tako nastojeći pridonijeti shvaćanju društvene realnosti i fokusirati se na procese, obrasce značenja i strukturne osobine te realnosti. Ovakvo istraživanje omogućuje precizne i 'guste' deskripcije koje ne samo što predočavaju realnost, nego koriste neobično, devijantno i neočekivano kao izvor uvida u nepoznato, tako otvarajući daljnje mogućnosti za samoraspoznavanje (Flick, von Kardorff, Steinke, 2004:3).

4. Rezultati i rasprava

4.1 Odnos i zastupanje aktera

Članci konzervativnih opcija i stavova su značajno dominirani konzervativnim akterima, a manji prostor se pridaje akterima liberalnih orijentacija. Primjerice, kod izvještavanja o temama vezanima za aktera Željku Markić, uglavnom se ističe veća uloga navedenog aktera, ako je prisutan dijalog, odnosno akter se prikazuje u pozitivnom svjetlu dok se suprotna, liberalna strana karakterizira kao, ili neprijateljska, ili antagonistička prema konzervativnoj strani. Primjeri povoljnijeg prikazivanja Željke Markić su isticanja titula i pozicija unutar organizacije "Predavači dr. Željka Markić, predsjednica udruge "U ime obitelji"" (7dnevno.hr, 1. veljače 2017.), "dr. Željka Markić" (narod.hr, Dora Žic 9. studenoga 2017.). U članku Dore Žic spominje se drugi akter Željko Jovanović, no on je prikazan kao antagonist spram aktera Markić koja govori o njemu na sljedeći način: "Jovanovićev ideološki seksualni 'preodgoj' nije spominjao ni ljubav ni roditeljstvo" (narod.hr, Dora Žic 9. studenoga 2017.). Time iznosi svoje vrijednosti 'ljubav' i 'roditeljstvo', koje ne ispunjava antagonist, odnosno Željko Jovanović, čime opominje čitatelje na njegove nedostatke te sebe stavlja u vrijednosno povoljniji položaj. Sljedeći primjer konzervativnog diskursa, koji u ovom slučaju stavlja političkog aktera u moralno i vrijednosno suprotan položaj naspram konzervativne orijentacije, u istom članku iznosi autorica: "O problemima spolnog, odnosno zdravstvenog odgoja govorilo se još u vrijeme dok je ministar znanosti,

obrazovanja i sporta bio SDP-ov Željko Jovanović, a na njegovo nametanje rodne ideologije svojevremeno je reagirala i upozoravala dr. Željka Markić:..." (narod.hr, Dora Žic 9. studenoga 2017.). Ovdje autorica uvodi sintagmu 'rodne ideologije' što je najčešća sintagma u analiziranim člancima konzervativne orijentacije, a pojavljuje se kroz članke 97 puta. Sljedeći primjer je isticanje i diskreditiranje aktera, Gordana Bosanca time što se tvrdi da je govorio neistine: "Podsjetimo, tijekom kampanje protiv referenduma o braku Gordan Bosanac iznosio je u medijima niz neistina i o U ime obitelji i o Željki Markić" (narod.hr, Ivana Josipović - 28. studenoga 2017.), no također se i navodi neuspješnost navedenog aktera: "Bosanac – jedan od voditelja neuspješne kampanje protiv referenduma o braku" (narod.hr, Ivana Josipović - 28. studenoga 2017.). U dotičnom članku je prikazano osporavanje, diskreditacija neistomišljenika, te ocrnjivanje aktera Bosanca koji je protiv referenduma o braku.

Kao jedan od rijetkih primjera jednakomjernog zastupanja obje strane kroz dijalog je članak portala direktno.hr, naslova: "Žestoko oko istanbulske konvencije / Markić: Kroz zaštitu žena želi se podmetnuti rodna ideologija". Ovdje se spominju i prate kroz tekst Sandra Benčić iz Centra za mirovne studije, Sabina Glasovac iz stranke SDP i Ivana Maletić, predstavnica u europskom parlamentu. Ovdje je objektivno prenesen razgovor i citati razgovora između svih aktera, no akcentuacija je na Željki Markić, koja se prikazuje kao pozitivan akter. Primjer priklanjanja ne njezinu stranu je isticanje upadanja u riječ: "Sandra Benčić upadala je u riječ negirajući riječi dr. Markić." (direktno.hr, 06.10.2017.), čime se nastoji istaknuti ometanje Željke Markić, te isticanje možebitno nekulturnog ponašanja Sandre Benčić.

Ako se vrijednosno suprotni akteri i spominju, oni su redovito prikazani kao antagonistički orijentirani prema konzervativnim inicijativama. Kroz neke članke se građanska inicijativa 'U ime obitelji' postavlja kao aktera koji je bio suočen sa mnoštvom prepreka, uz kontrastiranje s konfrontirajućim akterima koji su ih sprječavali u ostvarivanju ciljeva. Tako su, prema navodima 'U ime obitelji', građani bili zaustavljani od vlasti (SDP, HDZ, načelnici i gradonačelnici): "U samo dva tjedna, u iznimno teškim okolnostima, rekla bih, najtežim do sada, preskačući brojne zapreke koje su pred nas, građane, stavljali SDP, HDZ, načelnici i gradonačelnici – uspjeli smo za svako referendumsko pitanje prikupiti više od 400 000 potpisa stvarajući preduvjete za borbu protiv klijentelizma, političke trgovine te za promjenu lošeg načina upravljanja Hrvatskom." (maxportal.hr, 11.7.2018.). Također, određeni članci imaju naslove koji stavljaju Željku Markić i 'U ime obitelji' kao suprotne političkim akterima: "Isto kao

Milanović: HDZ protiv referenduma Željke Markić i udruge U ime obitelji" (maxportal.hr, 27.8.2014.), "Željka Markić: Velike stranke uzmu 25 posto tuđih glasova, zato se protive referendumu" (maxportal.hr, 19.6.2014.).

Sljedeći članci su neki od primjera zastupanja samo konzervativnih aktera u člancima, bez spominjanja liberalnih, stavova i aktera: "U ime obitelji poslala pismo europarlamentarcima: Glasajte protiv 'Izvješća Noichl' kojim se otvoreno promiče redefinicija braka i obitelji" (narod.hr, 9.6.2015.), "Mon. Barišić u Sinju: Od gospodarske krize opasnije je kriza braka i obitelji" (maxportal.hr, 15.8.2017.), "HKK podržava definiciju braka kao zajednicu muškarca i žene" (dnevno.hr, Almir Pehlić, 29.11.2013.), "Očekivanja inicijative 'U ime obitelji' su da se ministar Bauk vrati s prijedlogom Zakona koji će biti kvalitetniji od ovog kojeg je sada iznio." (narod.hr, 03.12.2013.), "Inicijativa 'U ime obitelji' očekuje i da će Vlada sve zakone koje bude donosila uskladiti s Ustavom u kojem će uskoro pisati da je brak životna zajednica žene i muškarca" (narod.hr, 03.12.2013.), "Pobjeda obitelji: Bože čuvaj Hrvatsku, moj dragi dom! dnevno.hr u prvim redovima proslave 'U ime obitelji'" (dnevno.hr, 02.12.2013.).

Naredni odlomci članaka referiraju se na političke aktore i LGBTQ zajednicu koje se spominje u negativnom tonu: "Dakle, zapitajmo se zašto je premijer Plenković, koji je ovlastio ministricu obitelji za pripremu nacrtu prijedloga Obiteljskog zakona, po cijenu sramoćenja ministrice koju je sam imenovao – povukao prijedlog zakona svoje vlade nakon jednodnevnog napada medija? Zapitajmo se zašto javnost nije imala priliku čuti niti jednog od sedam profesora obiteljskog prava sa pravnih fakulteta u Rijeci, Splitu i Zagrebu – zašto oni misle da je važno definirati obitelj?" (narod.hr, dr. Natalija Kanački, 27.10.2017.). Autorica članka kroz pitanja čitatelju sugerira određene odgovore koji služe kao argumenti što je učinjeno pogrešno i koji su nedostaci u bavljenju ovom tematikom u javnom prostoru. Nema cjelovite argumente i ne objašnjava postavljena pitanja. U daljnjem tekstu, spominju se LGBTQ aktivisti i lijevo orijentirani politički i društveni akteri koji su okarakterizirani kao "lijevi establišment" svrstavajući ih tako u "društveni, stručni ili politički sloj koji vlada određenim dijelom društvenog života i određuje način ponašanja, djelovanja i pravila po kojima se prihvaćaju vrijednosti" (Anić, 2002:323). "LGBTQ aktivisti žele nas uvjeriti da neki imaju pravo na brak dok se drugima to pravo uskraćuje" (narod.hr, Ervin Budiselić, 15.6.2015.). "Nakon što je tek krenuo u javnu raspravu, prijedlog Obiteljskog zakona vlada je isti dan povukla u doradu. Ne baš odmah, već nakon što se prijeteći oglasio lijevi establišment – SDP, HNS, LGBT lobiji, feministice, uz pomoć nekoliko

emocionalnih pisama uznemirenih građana – kojima ne zamjeram ništa, njima i nama, mediji manipuliraju svakodnevno" (narod.hr, dr. Natalija Kanački, 27.10.2017.). Ovaj navod manipulacije medija je u suprotnosti s konstatacijom da su mediji "ključni katalizator javnog mnijenja" (Kekez, Kunac, Stažnik, Škrabalo, 2010), čime se pokazuje nepovjerenje prema medijima i sugerira da mediji nisu pozitivni akteri i nemaju moralne vrijednosti koje zastupa autorica konzervativne orijentacije. Ovi primjeri su najčešći oblik spominjanja aktera suprotnih konzervativnim akterima u člancima. Liberalni ili politički akteri, koji ne dijele mišljenja i orijentaciju sa konzervativnom stranom, konstantno se spominju uz negativne konotacije i opovrgavaju se njihove tvrdnje na koje se gleda kao neutemeljene i lažne.

Jedan od primjera pozitivnog izvještavanja o akteru konzervativne orijentacije: "Željka Markić je bila u apsolutnom centru pozornosti. Svi gosti su joj čestitali, grlili se i fotografirali s njom" (dnevno.hr, 02.12.2013.). Navedeni akter se isključivo pojavljuje kroz ovakav pozitivan diskurs, te se najčešće spominje kao akter u člancima konzervativnih portala, i to sveukupno 56 puta u 18 članaka od uzorka od 80 članaka, što bi se moglo pripisati njenom navodnom statusu, kako to navode Petričušić, Čehulić i Čepo, neformalnog vođe religijsko-političkog pokreta u Hrvatskoj.

Odnos prema drugoj strani je gotovo uvijek antagonističan i neprijateljski. Primjenjuju se napadi usmjereni na drugu stranu upotrebom diskursa *ad hominem*. Suprotna strana se opovrgava kontradikcijama, odnosno izlaganjem suprotnih tvrdnji s malo, ili bez, dokaza koji bi te tvrdnje potkrijepili. Također se upotrebljavaju i vrijeđanja kod nekih autora članaka, no ne i kod samih aktera, koji zadržavaju "više oblike" sukoba u diskursu. Imamo primjera argumentiranog diskursa, no on ne prevladava u opsegu članaka konzervativnih portala.

U članku pod naslovom "Za Štulhofera nema ništa sporno u kurikulumu zdravstvenog odgoja!", prenosi se razgovor Aleksandra Štulhofera u televizijskoj emisiji HRT-a, a kao povod bilo je "gostovanje profesora Marušića koji se žestoko obrušio na kurikulum zdravstvenog odgoja i ulogu doktora Štulhofera u njegovoj izradi". Ističe se po autoru problematična tvrdnja, da su djeca „seksualna bića od rođenja“, no članak daje objektivan prikaz događaja, bez puno unošenja antagonizama prema Štulhoferu, a argumenti Štulhofera iznijeti su bez negativnih opaski. Članak je, po svojem sadržaju i načinu odnošenja prema 'liberalnijem' akteru, Štulhoferu, jedan od rijetkih primjera objektivnijeg i nepristranog pisanja o ovoj temi među analiziranim člancima konzervativnih portala.

Naspram članaka liberalnih autora, konzervativne opcije češće upotrebljavaju ocrnjivanje osobe i kolokvijalni govor u pojedinim tekstovima. Tako je od cjelokupnog broja članaka s konzervativne strane, njih 18 obilježeno vrijeđanjem aktera od strane autora članka. Ovo se isprepliće i s kolokvijalnošću izraza kod nekih autora, primjerice kod Kazimira Mikašeka - Kaze, kod kojeg je to posebno istaknuto u članku o 'Istanbulskoj konvenciji' gdje postoji i sugeriranje da su oni koji podupiru Konvenciju neprijatelji Hrvatske: "To su one snage koje su jasno i glasno kazale da Hrvatsku žele u nekoj novoj konfederalnoj konstrukciji, u nekoj trećoj Jugoslaviji i nikada se do sada nisu javno distancirale od te titoističke i velikosrpske strategije...", a kroz tekst se ističu neargumentirane pretpostavke i populizam. Također se u još jednom analiziranom tekstu "Vlada u duginim bojama!" koristi vrlo niskim rječnikom govoreći da će HDZ "'ubiti' više Hrvata, nego što je to učinio diktator Tito", te uvodi derogativnu riječ "peder", i referira se na političke krugove „Javna kuća“ plaća ti da postaneš njen član, a onda ti plaća da „ševiš“ i siluješ hrvatski narod, kao u slučaju srpskih Novosti ili Vrdoljakovih razdjelnika!?" Još jedan primjer je i članak Tvrtka Dolića naslova "Istanbulska konvencija EU nameće fašističku rodnu ideologiju", koji vrijeđa političke aktere konstatirajući da "hrvatski ministri podrijetlom su iz prašume Peruća". Još jedan primjer je članak Ede Zenzerovića, "Preferencijskim glasovanjem nećemo izabrati bolje zastupnike...", u kojem se tvrdi da Ivan Vrdoljak i Anka Mrak Taritaš "nameću gluposti hrvatskim biračima" i da "njihove gluposti prenose svi mediji" čime iskazuje negodovanje i vrijeđanje.

Od cjelokupnog uzorka članaka, članci u liberalnim portalima više su orijentirani na znanstveno utemeljene argumente i orijentiraju se na argumentaciju najčešće bez vrijeđanja samog aktera *ad hominem*, no ipak se pojavljuju znanstveni argumenti bez navođenja izvora istraživanja.

Jedan primjer dobre upotrebe znanstvenosti u argumentaciji je članak koji se bavi sociološkim istraživanjem o utjecaju istospolnih parova na odgoj i odrastanje djece nazvanim 'Teksaška studija': "Autorice su se ovom prilikom usredotočile na dvije temeljne metodološke pogreške „Teksaške studije“. Jedna od njih je metodološka klasifikacija sudionika i sudionica istraživanja" (lupiga.com, 22.06.2018.). Ovdje se željelo istaknuti, od strane aktera u članku, da su neka metodološki upitna i diskreditirana znanstvena istraživanja upotrebljavana za dokazivanje određenih diskriminatornih stajališta. Još jedan primjer korištenja istraživanja na adekvatan način: "Podaci istraživanja koje je proveo Centar za pravnu pomoć ženama (CLAW) Zenica,

pokazuju kako je svaka druga žena izložena nasilju na Internetu, što je dvostruko više nego 2012. godine" (kulturpunkt.hr, Martina Domladovac, 27.11.2015.). Ovdje se konkretno ističe istraživanje i izvor istraživanja, što je primjetno vrlo rijetko u člancima općenito, bili oni liberalne ili konzervativne orijentacije.

4.2 Kvaziargumenti

Jedan od kvaziargumenata, specifično forme argumenta gdje akter ili autor upotrebljava skretanje s teme, ali u ovom slučaju i *argumentum ad hominum*, jest spominjanje navodne upletenosti Štulhofera u pedofiliju, odnosno njegove suradnje s institutom Kinsey. Istraživanja Alfreda Kinseyja bavila su se dijelom i orgazmima kod predadolescentnih muškaraca u njegovoj knjizi "Seksualno ponašanje muškarca" zbog kojeg ga konzervativne strane optužuju da je "poticao i plaćao pedofile da seksualno zlostavljaju dojenčad i djecu." (narod.hr, 8.4.2018.). Ovo tvrdi Gordana Maras iz građanske inicijative "Roditelji protiv institucionaliziranja pedofilije" bez podastiranja izvora za ovakve tvrdnje, i bez navođenja konkretnog istraživanja koje bi potvrdilo takve argumente. Argument je nevaljan jer su u istraživanju provedeni intervjui i nije bilo poticaja od strane istraživača da se zlostavljaju djeca. Sljedeći navod je pokušaj pobuđivanja emocionalnih reakcija i šoka kod čitatelja i publike kojoj se obraća akter, Gordana Maras, u članku. Argumenti nisu potkrijepljeni dokazima, te se primjećuje izvrtanje činjenica i tumačenje dijelova Kinseyevog istraživanja na emocionalan i moralistički način: "U tablici 34 na stranici 180 zabilježio je kako je dojenče od 5 mjeseci doživjelo 3 orgazma te kako je dječak u dobi od 4 godine unutar 24 sata doživio 26 orgazama. U opisu tih, kako ih Kinsey naziva, istraživanja, on navodi kako se do podataka o dojenčadi i djeci u dobi od 3 mjeseca do 10 godina došlo masturbiranjem i penetriranjem u djecu. Kinsey kao dokaz doživljenog orgazma kod djece navodi vrištanje, plač, padanje u nesvijest" (narod.hr, 8.4.2018.). Kroz navedene podatke, Maras se ovdje također referira na odjeljak Kinseyjevog istraživanja koji se bavi predadolescentima i izražava zapanjenost rezultatima istraživanja. Daljnja izjava Maras, koja sadrži kvaziargument, jest: "Mi, Građanska inicijativa 'Roditelji protiv institucionaliziranja pedofilije', tražimo izbacivanje tzv. spolnog odgoja, odnosno "Odgovorno spolno ponašanje i rodna ravnopravnost" iz hrvatskog kurikula, iz svih hrvatskih škola, jer je temeljen na pedofiliji" (narod.hr, 8.4.2018.). Ovdje se zaključuje da je temelj spolnog odgoja pedofilija samo kroz argumentaciju da je Aleksandar Štulhofer "suradivao s tri deklarirana pedofila" (narod.hr, 8.4.2018.), no ne navodi se

kontekst suradnje niti podatak tko su navedeni pedofili. Općenito, kroz članak se pokušava ocrniti Štulhofer i pritisnuti vlast kako bi se ukinuo spolni odgoj kroz nedokazane i osporene argumente od strane konzervativnih aktera. Ovakve *ad hominem* argumentacije pojavljuju se u 18 navrata u cjelokupnom uzorku članaka konzervativne orijentacije. Članak naslova "Da im vjerujemo? Istraživanje pokazalo da su istospolni parovi dobri za odgoj djece" iznosi sljedeću tvrdnju: "Iz ovakve analize može se izvući jasan zaključak da je Tanja Vučković Juroš znanstvenica po političkoj narudžbi" (maxportal.hr, 26.8.2017.), čime autor ocrnjuje i diskreditira znanstvenicu, te se zaključuje bez konkretnih realnih dokaza.

Kod liberalno orijentiranih članaka argumenti *ad hominem* pojavljuju se pet puta. Neki od primjera su članak u kojem se spominje Andrej Plenković gdje ga je autor uspoređuje sa "lutkom od krvi bez trunke ideja" (Marin Miletić 27.8.2017.); članak Ivane Perić, "Poslanica antiživotarima", koji govori o otvaranju Centra za život udruge Hrvatska za život gdje negativno i derogativno obilježava *pro life* aktiviste kao "kraljeve od pobačaja" (Ivana Perić, 1.1.2018.).

"Kako mladež ne bi bila oduševljena kad im o seksu - iz sakristijske perspektive, nedajbože iz osobnog strogo tajnog hetero/homo/pedofilskog iskustva - počnu zboriti verzirani u svećeničkim i haljinama časnih sestara" (Marijan Vogrinec, 11.04.2017.), "obiteljaši" (Marinko Čulić, 25.09.2014.). Ova dva primjera antagonistički spominju drugu konzervativnu stranu i kroz riječ kao što je 'obiteljaši' nastoji se dati uvredljiv prizvuk pripadnicima inicijative 'U ime obitelji'.

Tematika kojom se umnogome bave konzervativne, a i liberalno orijentirane skupine, i autori kroz članke, jest dokument Vijeća Europe naslovljen "Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji" (Štimac, Radin, 2014), takozvana Istanbulska konvencija. Primjer kvaziargumenta referira se na Istanbulsku konvenciju gdje se povezuje pedofilija kao posljedica nepostojanja riječi djevojčice i dječaci u tekstu Konvencije: "U konvenciji ne postoje djevojčice, nego ih mi zovemo ženama što je vrlo opasno. Isto tako, ne postoje ni dječaci – nego muškarci. To znači da u drugom koraku više neće postojati pedofilija" (7dnevno, 22.3.2018.). Ovo je primjer izvrtanja samog teksta i neiznošenja istinitih informacija. Primjeri pojavljivanja riječi "dječak" i "djevojčica": "...potpisnice jasno prepoznaju da i muškarci i dječaci također mogu biti žrtve obiteljskog nasilja te da se treba baviti i takvim nasiljem" (2014.), i također: "...da su žene i djevojčice često izložene teškim oblicima nasilja kao što su nasilje u obitelji...". (2014.).

Primjer kvaziargumenata i nelogičnosti kod zaključivanja u članku: "Ratifikacijom Istanbulske konvencije, stvorena je velika koalicija s onim snagama koje su demonstrativno napustile Hrvatski državni sabor prilikom izglasavanja Deklaracije o nezavisnosti. To su one snage koje su jasno i glasno kazale da Hrvatsku žele u nekoj novoj konfederalnoj konstrukciji, u nekoj trećoj Jugoslaviji i nikada se do sada nisu javno distancirale od te titoističke i velikosrpske strategije..." (7dnevno, Mikašek, 24.4.2018.). Sugerira se da su oni koji podupiru Istanbulsku konvenciju neprijatelji Hrvatske, što ovo čini vrlo neargumentiranom pretpostavkom i populizmom.

Naredni primjer je argument koji cilja na sentimente i nelagodu kod čitatelja: "Obiteljski zakon govori o temeljnoj jedinici našeg društva – obitelji – koja je posebno zaštićena Ustavom te o kojoj moramo posebno brinuti baš sada kada smo svjedoci demografskog propadanja i iseljavanja cijelih obitelji, posebice mladih ljudi" (narod.hr, Kanački, 27.10.2017.). Obitelj se problematizira i postavlja kao ugroženi element društva kroz demografsko propadanje i iseljavanje. Sljedeći navod iz istog članka nema cjelovitu argumentaciju i pretpostavlja da je slabljenje brakova mogući uzrok budućeg propadanja društva: "Sa žalošću možemo ustanoviti da je obitelj možda sve slabija, da se dio brakova, koji su temelj obitelji razilazi, no to sigurno ne vodi niti dobrobiti djece niti društva. S tim će se složiti većina samohranih roditelja koji uz velike žrtve podižu svoju djecu uz, na žalost jako često, kontinuiranu prisutnost drugog roditelja u životu svakog djeteta" (narod.hr, Kanački, 27.10.2017.). Tu se pretpostavlja da je brak jedina opcija za obiteljski život i ne uzima se u obzir mogućnost izvanbračne zajednice ili neke druge alternativne opcije .

Još jedan primjer kvaziargumenta tiče se definicije braka: "LGBTQ aktivisti pod krinkom borbe za bračnu jednakost ne žele zapravo bračnu jednakost, jer to već imaju. Njihova stvarna i jedina nakana je promjena definicije braka u skladu s njihovim seksualnim sklonostima. Drugim riječima, oni žele uvesti novu definiciju braka" (narod.hr, Budiselić, 27.8.2018.). Argumentira se bez obrazloženja zašto LGBTQ osobe žele promijeniti definiciju braka, te se pokušava argumentirati *ad populum* pribjegavajući konzervativističkoj retorici. Isto tako, pokušava se i prebaciti krivnja na LGBTQ zajednicu koja navodno ne želi jednaka prava nego promjenu definicije braka.

Što se tiče članaka liberalne strane, oni su većinom korektno argumentirani, naspram većine članaka konzervativne strane, ipak iznose se kvaziargumentacije i mogu se primijetiti neka odstupanja od teme i ispravnog načina argumentiranja. Primjer

navedenoga je sljedeći: "Prisjetimo se, na koncu, da je na onaj besmisleni referendum potrošeno okruglih 47 milijuna kuna, što je novac kojim se nekom moglo pomoći, kojim su se mogli graditi vrtići, jaslice, škole, školska igrališta, knjižnice..." (novilist.hr, Tomić 21.9.2014.). Autor argumentira neslaganje s konzervativnom inicijativom tako što dalje ističe pojmove u članku koji pobuđuju emocije kod čitatelja, a neke od riječi su: histerija, jalove, svađa, zapjenjenih govornika, normalne, zdrave, besmisleni, pomoć. Ističe i iznos potrošenog novca kao argument, a i vrijednosti: vrtić, jaslice, škola, školsko igralište, knjižnica kao one koje nisu ostvarene zbog prenamijene tog novca. To je kvaziargument koji želi samo pojačati dramatski pristup argumentaciji (ne zna se kako bi se inače potrošila ta sredstva, nagađa autor).

Sljedeći ulomak je citiran iz analize članka liberalne orijentacije, gdje se prenosi izjava aktera Valentine Jerković: "Jasno definiranje braka kao upravo takve zajednice u Ustavu RH imat će snažan pozitivan učinak, ne samo na zakonodavstvo već i na cijelo društvo, istaknula je Valentina Jerković ispred Građanske inicijative "U ime obitelji", naglasivši kako se prema istraživanjima izjednačavanju istospolnog partnerstva i braka te posvajanja djece od strane istospolnih parova protivi velika većina građana Republike Hrvatske" (novilist.hr, Pucić, 30.11.2013.). Akter, Valentina Jerković, navodi istraživanja, no nema nikakvih izvora tko je proveo istraživanja ni ikakve druge podatke oko istraživanja. Istraživanje je tek poslužilo kao sredstvo kojim se daje težina izjavi - želi se reći da su građani protiv, iako nema pravih dokaza za to.

Još jedan ulomak iz članka ukazuje na emocionalno nabijene kvaziargumente koji ne služe samoj argumentaciji nego pokušavaju ocrniti i diskreditirati suprotnu stranu jest primjer: "Ne pričinjaju se uzalud Karamarku definicija braka i zdravstveni odgoj poput srbočetničkih tenkova, baš kao što usijanim glavama ni ćirilična slova nisu ništa manje opasna od granata. Jer, on je samo ministrant onih koji od njega žele napraviti prvog ministra, onih koji su već odavno shvatili da političku borbu ne mogu dobiti u parlamentu pa su osmislili i vode ulične akcije širokog spektra usmjerene na rušenje legalno izabrane vlasti. I čije je ciljeve najpreciznije i najsurovije definirao pomoćni biskup zagrebački Valentin Pozaić propovijedajući o "zločinačkoj ideologiji trenutnog režima" (novilist.hr, Mijić, 11.11.2013.). Argumentacija glasi da su konzervativni akteri (ovdje Karamarko) orijentirani na rat i potpomognuti Crkvom. Oni se definiraju kao suparnici 'liberalnoj' strani.

"Zaključuju kako su, prema takvom scenariju, žene i djeca samo vlasništvo muškarca, supruga i oca, koji s njima može raditi što hoće, ovisno o dubini njegove

„kršćanske etike“. U svome priopćenju primjećuju i kako je takav scenarij izuzetno sličan distopijskoj seriji „Sluškinjina priča“, pa se s razlogom boje trenutka kada će ovakvi govori i riječi početi prelaziti u praksu, dokidajući sve civilizacijske pravne tekovine i samu ideju republike" (lupiga.com, 9.2.2018.). Argumentira se na emotivan i afektivan način, te se iznose drastični primjeri kroz interpretaciju suprotne strane. Autor članka pretpostavlja i generalizira u argumentaciji.

U dijelu članka na portalu lupiga.com, argumentacija autora skreće u smjeru distopije prikazane u televizijskom serijalu "Sluškinjina priča", no iako je tematika povezana sa sadržajem članka, opet se pokušava dramatizirati i eskalirati problematika na razinu distopijske budućnosti, ako bi se domogle vlasti "vjerske fundamentalističke skupine" (lupiga.com, 9.2.2018.). Pobuđuje se kod čitatelja neugoda i strah od moguće eskalacije problema, ali kroz fikcionalni narativ. Također, optužuju se televizijske kuće za manjak interesa za serijal, što ne mora nužno biti posljedica konzervativnih stavova tih medijskih kuća.

4.3. Upotreba znanstvenih istraživanja

U sljedećem odjeljku ću se orijentirati na upotrebu znanstvenih istraživanja, onih koji su navedeni bez izvora istraživanja te bez jasne informacije o uzorku istraživanja, i načine kako se upotrebljavaju u analiziranom uzorku članaka. Nedostatna znanstvena argumentacija je, od sveukupno 160 članaka, prisutna u svega 9 članaka. Od toga pet primjera nalazimo kod konzervativno orijentiranih članaka, dok je kod liberalnih ta brojka slična, s četiri primjera. Opći dojam je da se upotreba znanstvenih činjenica i podataka u medijskim člancima koji su ušli u uzorak, ne koristi na objektivan i argumentiran način.

Prvo ću argumentirati ovo stanovište na primjeru kontroverznog istraživanja, i kao jedan od najistaknutijih primjera, na koje se udruga konzervativne orijentacije, 'U ime obitelji', ali i druge konzervativne udruge, pozivala, a nakon toga ću analizirati konkretne primjere neadekvatnog prenošenja istraživanja u analiziranim člancima. To je takozvana "Teksaška studija" sociologa Marka Regnerusa s teksaskog sveučilišta u Austinu, koja u svojim zaključcima iznosi vrlo upitne zaključke zbog svoje metodologije. Studija se bavila analizom mladih ljudi od 18 do 39 godina koji su odrasli u različitim vrstama obiteljskog uređenja te uspoređuje taj uzorak mladih čiji su roditelji u istospolnom odnosu sa šest različitih tipova obitelji. Na ovu studiju su se konkretno osvrnule autorice Željka Kamenov, Marina Štambuk, Tanja Vučković Juroš i Matea

Popov u svojoj analizi pod nazivom "Znanošću protiv homofobije", gdje zaključuju kako je Regnerus "metodološki neutemeljeno klasificirao sudionike/ce kao djecu koja su odrasla uz majke lezbijke ili gej očeve samo na temelju odgovora na pitanje je li netko od njihovih roditelja ikada imao vezu s osobom istog spola u razdoblju od sudionikovog rođenja do punoljetnosti. Seksualni identitet te orijentaciju čini puno više od jedne veze s osobom istog spola. Dakle, potpuno je neprimjereno i pogrešno Regnerusovo referiranje u radu na te roditelje kao na gejeve i lezbijke, a na njihove obitelji kao na obitelji s istospolnim roditeljima. Regnerusova klasifikacija uključuje djecu koja nikad nisu živjela u kućanstvu istospolnog para ili koje čak nije ni odgajao roditelj koji je imao istospolnu vezu" (Kamenov, Štambuk, Vučković Juroš, Popov, 2018.).

Inicijativa 'U ime obitelji' ovdje ima ulogu ustaljene netolerancije i potiskuje druge aktere koji žele zadobiti vidljivost u javnom prostoru. Također, s teorijskog stanovišta, Mannheim ističe kako je znanstveno razmišljanje o društvenim temama, koje se temelji na metodološki ispravnoj analizi pojava u društvu, uglavnom bilo u antagonističkom odnosu spram ustaljene netolerancije i institucionalnog potiskivanja, gdje se borilo za svoje mjesto unatoč vanjskim neprijateljima, "crkvi, državi i plemenu" (Mannheim, 1954:XIV). Ovakve sukobe možemo gledati kroz pokušaje razjašnjenja pitanja kako interesi i svrhe određenih socijalnih grupa nalaze svoju ekspresiju u određenim teorijama, doktrinama i intelektualnim pokretima (Mannheim, 1978:30). Navedeni slučaj inicijative 'U ime obitelji' nije iznimka, no jedan je od značajnih primjera nametanja ideologije i pokušaja zadobivanja moći kroz aktivizam i socio-političku organizaciju što po Kalanju teži k "uspostavi svoje hegemonije ili poboljšanju vlastitog položaja" (Kalanj, 2010:13-14).

Sljedećim primjerom je prikazan znanstveni diskurs inicijative 'U ime obitelji', a i s njom drugih većih religija u Hrvatskoj, a koji se tiče "spolnog odgoja koji je bio uporište za uvođenje rodne ideologije i indokrinaciju hrvatske djece..." (Čehulić, Čepo, Petričušić, 2017:8). Rodna ideologija kao termin se često koristi u javnom diskursu od strane konzervativnih aktera, no ne navode se znanstveni izvori koji bi potvrdili plauzibilnost takvih navoda. Koncept objektivnosti ovakvih navoda je najčešće iskrivljena ne samo zbog neadekvatne percepcije netočnog znanja, nego i zbog nesposobnosti ili nesklonosti, pod određenim okolnostima, da se percepcije i ideje prikažu na iskren način. (Mannheim, 1978:25). Moramo uzeti u obzir i interese određenih grupacija, na primjer katoličke Crkve u Hrvatskoj, a za nju je rodna

ideologija "kao svojevrsna duhovna diktatura koja beskompromisno guši osobnu i društvenu slobodu" (HBK, 2014.). Konzervativne grupacije koriste znanstveni rječnik i referiraju se na istraživanja, ali kroz te progresivne obrasce pokušavaju primijeniti znanstvena istraživanja koja su u interesnoj sferi crkvenih i konzervativnih krugova, i koje odbacuju liberalni akteri i većinska znanstvena udruženja. No unatoč tome, ostvaren je značajan utjecaj na javni prostor unatoč neosnovanim i nedokazanim tvrdnjama.

Još jedno polje na kojem je inicijativa 'U ime obitelji' imala glavni utjecaj jesu znanstveni i akademski rad znanstvenika u Hrvatskoj, a i na druge dijelove javnih sfera društva (na primjer novinarstvo). Ovakva primjena i manifestacija moći za Foucaulta ima formu izraza zabrane (Foucault, 1994:141). Borba za moć udruge, u kulturnom i političkom prostoru, označena je vrlo aktivnim korištenjem mogućnosti zakona i sredstava akademskog sankcioniranja naspram znanstvenika koji su analizirali konzervativna nastojanja da se, između ostaloga i inicijativa 'U ime obitelji', postigne značajniji politički utjecaj i angažman u javnosti. Znanstvenici Antonija Petričušić, Mateja Čehulić i Dario Čepo od strane udruge U ime obitelji prijavljeni su Etičkom povjerenstvu Pravnog fakulteta u Zagrebu zbog znanstvenog rada "Stjecanje političke moći korištenjem struktura prilika: Analiza konzervativnog religijskog pokreta u Hrvatskoj" objavljenog u časopisu Političke misli a koja sadrži analizu djelovanja spomenute udruge, usto "znanstvenici su počeli primati prijetnje i bili izloženi verbalnom nasilju" (Good inicijativa, 2018.). Još treba istaknuti da akcije koje su poduzete protiv oponentnih znanstvenih krugova nisu bile izražene kroz polemiku ili kritiku samog rada, Udruga nije koristila uobičajene procedure polemiziranja i kritiziranja znanstvenog rada, nego se pribjegavalo "zastrašivanju putem obraćanja nadređenima te difamaciji putem medija i preko interesnih krugova" (Good inicijativa, 2018.). Uz ovu taktiku primjenjuje se i moć koja proizlazi iz vladavine zakona preko uključivanja ustavnih i zakonskih okvira u prisiljavanju društva da se pokori njihovim željama Udruge. Stoga su uključeni i zakonski profesionalci, odnosno odvjetnici, koji daju konzervativnim udrugama legitimitet u očima javnosti i vlastodržaca što za posljedicu ima i povećanje moći religijsko-političkih pokreta. Inicijativa 'U ime obitelji' prikazuje jaku svijest da je znanje isprepleteno sa moći, onako kako to prikazuje Foucault. Po njemu su ta dva pojma integrirana i ovisna jedno o drugome, a i isto tako je nemoguće da moć može biti ostvarena bez znanja, što se manifestira u akcijama i reakcijama Udruge prema liberalnijoj znanstvenoj zajednici.

Konkretna funkcija znanja i znanosti u konzervativnim krugovima je nastojanje da se stavi pod znak pitanja ponašanje ili legitimnost određenih socijalnih ili političkih aktera tako što se uključuju grupe i ljude koji žele preusmjeriti moć u korist konzervativnih pogleda i vrijednosti, a nauštrb znanstvenih ili progresivnih nastojanja oko Mannheimove objektivne potrage za istinom. Upravo viđenje znanja, koje ovdje razmatram kao "opravdano istinito vjerovanje" (Bezinović, 2006), postaje problematično između dviju grupacija, konzervativne i liberalno-znanstvene, pošto se konzervativni akteri često ne prihvataju temeljite argumentacije i čvrstog dokazivanja koje bi upravo dokazali opravdanost i istinitost njihovih vjerovanja.

Daljnje diskrepancije javljaju se oko zaštite života i zakonskog prava na pobačaj, što je dovelo do jakih pritisaka konzervativnih udruga na prava žena na odlučivanje i eventualno planiranje obitelji i trudnoće, te se tu naglašava da pobačaj nije ljudsko pravo i da, kako je naglasio jedan od članova Udruge "život počinje začecem, o tome sada nema spora i o tome se izjasnila medicinska struka" (Marušić, 2017).

Sljedeći primjeri pokazuju istraživanja u člancima konzervativnih opcija. Prvi primjer se osvrće na tekst Vidović Krišto, čime je "istražila i prokazala pedofiliju kao temelj tzv. spolnog odgoja" (direktno.hr 13.07.2015.): "Dodala je i kako je jedno od najrelevantnijih istraživanja provedeno na osuđenim pedofilima dokazalo kako su više od 85% pedofila i homoseksualci." (direktno.hr, 13.07.2015.). Ne navodi se naziv relevantnog istraživanja, te se pokazuje homofobija u iskazu. Vezano za ovaj primjer Štulhofer ističe i da su 2012., nakon pokušaja implementacije programa zdravstvenog odgoja u školama, konzervativne organizacije zajedno s Crkvom napale razvoj programa jer je po njima promovirao takozvanu rodnu ideologiju, homoseksualnost i pornografiju, te je demoniziran tvrdnjama da oblikuje djecu za seksualne prijestupnike. (Štulhofer, 2016:432). Sljedeći primjer je iz članka koji problematizira seksualni odgoj, tinejdersku trudnoću i odnos roditelja prema ovom problemu: "Prema jednoj studiji, oko 37 posto seksualno aktivnih neoženjenih mladih ljudi nije upotrijebilo kontraceptivno sredstvo kod zadnjeg spolnog odnosa" (Belan, 18.11.2017.). Ovo je također isticanje istraživanja, ali bez navođenja specifičnog izvora otkud su podaci dobiveni. Jedan od primjera je i navođenje samo jedne rečenice: "Znanstvena istraživanja pokazuju da je to štetno" (direktno.hr, 06.10.2017.).

Najčešće se spominju znanstvena istraživanja bez izvora i valjano iznesenih podataka dobivenih u istraživanju. Navode se samo kako bi se dala važnost onoga što se želi poručiti. Jedan od primjera koji se odnosi na inicijativu za ukidanje kurikuluma

zdravstvenog odgoja je pozivanje Karoline Vidović Krišto na istraživanje: "Dodala je i kako je jedno od najrelevantnijih istraživanja provedeno na osuđenim pedofilima dokazalo kako su više od 85% pedofila i homoseksualci" (direktno.hr, 13.07.2015.). Ovdje se ističu podaci no nema izvora istraživanja.

Primjer pozivanja na rezultate istraživanja PISA koje koristi inicijativa 'U ime obitelji': "Trebalo je, smatra udruga, na temelju rezultata PISA natjecanja (međunarodno vrednovanje obrazovanja), rezultata istraživanja što ih provodi Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, rezultata na Državnoj maturi i rezultata na državnim natjecanjima dijagnosticirati u kojim sredinama, u kojima školama, i kod kojih profesora se nalaze učenici koji su te testove riješili s puno boljim učinkom" (direktno.hr, 25.03.2016.).

No u uvodnom dijelu teksta spominje se "Sociologinja dr. Tanja Vučković Juroš, u najnovijem broju Revije za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, objavila je Pregled petnaest respektabilnih istraživanja o djeci koja su odrastala u istospolnim obiteljskim zajednicama." (maxportal.hr, 26.8.2017.).

U članku s naslovom: "Žestoko oko istanbulske konvencije / Markić: Kroz zaštitu žena želi se podmetnuti rodna ideologija", spominje se znanstveno istraživanje no nema izvora niti podataka koji bi potvrdili tezu Željke Markić: "Znanstvena istraživanja pokazuju da je to štetno."

"Prema jednoj studiji, oko 37 posto seksualno aktivnih neoženjenih mladih ljudi nije upotrijebilo kontraceptivno sredstvo kod zadnjeg spolnog odnosa" - isticanje istraživanja, ali bez navođenja specifičnog izvora otkud su podaci dobiveni.

Znanstvena istraživanja se upotrebljavaju kao argument u člancima koji se tiču seksualnog odgoja, odnosno spolnog odgoja, u školskom kurikulumu. Želi se ostaviti dojam kako akter ili autor članka poznaje tematiku. Najčešće se spominje Kinseyjevo istraživanje kao povezano s pedofilijom, te se diskreditiraju pojedini akteri povezani s Kinseyjem, primjerice Štulhofer koji je povezan sa Institutom Kinsey. Općenito se koriste znanstveni argumenti i istraživački podaci, ali se ne potkrjepljuju konkretnim izvorima, možebitno o tome tko je i kada radio istraživanje.

Nadalje imamo članak s neutemeljenom tvrdnjom Ivane Maletić, koja se referira na problematiku definicije roda u tekstu 'Istanbulske konvencije': "Ono što mi zdrav razum govori kad čitam i gledam je činjenica da postoji definicija roda koja nije usklađena s međunarodno priznatom definicijom. Inače, uobičajeno je da kad Vijeće Europe donosi konvencije i dokumente da se oslanja na poznate i međunarodno priznate

definicije. Baš u ovom dokumentu to nije slučaj i baš u ovom dokumentu se od pojedinačnog radi univerzalna definicija” (direktno.hr, 06.10.2017.). Konkretna definicija roda u tekstu Konvencije glasi: "rod" označava društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnima za žene i muškarce" (str.7). Svjetska zdravstvena organizacija definira rod kao socijalno konstruiranu karakteristiku žena i muškaraca - kao što su norme, uloge i odnosi među grupama žena i muškaraca. (who.int, 26.8.2018.). Ujedinjeni narodi definiraju rod kao socijalna obilježja i mogućnosti povezane sa bivanjem muškarcem ili ženom, te odnosi među ženama i muškarcima, i djevojčicama i dječacima, a također i odnosi između žena i između muškaraca (un.org, 26.8.2018.). Ove dvije međunarodne definicije ne odstupaju značajno od definicije roda u Konvenciji, sve definicije napominju da je rod socijalni, društveni konstrukt uloga i koji objedinjuje interakcije među članovima društva.

Citati iz Istanbulske konvencije:

“(N)asilje nad ženama” smatra se kršenjem ljudskih prava i oblikom diskriminacije žena i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu (Članak 3.)

“(N)asilje u obitelji” označava sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom (Članak 3.)

Kroz iduće primjere analizirat ću pojedine članke s portala liberalne orijentacije. Prvi primjer je članak naslova „Nismo sluškinje i nikad nećemo biti: Prosvjed uz potresna svjedočanstva žrtava i isječke Istanbulske konvencije”, u kojem se prenosi prosvjed pod nazivom "Sluškinje ustaju" i govori o doživljajima aktera koji su pretrpjeli neki oblik nasilja nad ženama ili u obitelji: "Sekundarna analiza podataka podupire opreznu procjenu da je približno 12 do 15 posto svih žena bilo u odnosu obiteljskog zlostavljanja nakon šesnaeste godine života. Mnogo više ih nastavlja trpjeti fizičko i seksualno nasilje bivših partnera čak i nakon prekida, što upućuje na to da za velik broj žena prekid nasilnog odnosa ne znači nužno i fizičku sigurnost" (Fuka, 10.2.2018.). Iznosi se 'sekundarna analiza podataka' istraživanja, no nema izvora podataka ni

informacije o konkretnom istraživanju, odnosno argumentira se bez konkretnih dokaza. "Postoji dosta literature o tome, uglavnom strane (američke) gdje se zastupaju i ističu jednospolne i mješovite škole, što se temelji na podacima utemeljenim istraživanjem" (Benček 26.10.2016.). Autorica navodi istraživanja, no ne navodi konkretne izvore i kaže da postoji 'dosta literature o tome'. "Sociološka istraživanja religioznosti govore nam da, iako religiozniji u većoj mjeri prihvaćaju tradicionalne vrijednosti, što se tiče učinka religioznosti na svakodnevni život, tu zapravo funkcioniraju liberalne, moderne vrijednosti" (Svirčić, 26.12. 2016.). Naredni citat je iz članka portala "h-alter", koji se bavi utjecajem Crkve na zdravstveni odgoj: "...u RH je 17 posto neplodnih parova, svaki peti; neplodnost među muškarcima veća je nego ikad prije - i zabrinjavajuće raste" (Vogrinec, 11.04.2017.).

Imajući na umu sve navedeno, istaknuo bih određeni primjetni animozitet prema primjeni znanstvenih istraživanja koja negiraju vrijednosti i stavove obje grupacije. Ovdje se pogotovo ogleda konzervativno i liberalno 'natjecanje' da se prikaže svoj utjecaj na javnu sferu kroz primjenu istraživanja. U svom istraživanju Petričušić, Čehulić i Čepo se referiraju na istraživanje Jennifer S. Butler provedeno 2006.godine na uzorku koji je činila kršćanska desnica i u kojem zaključuje kako kršćanski socijalni pokreti koriste liberalne procedure i prava, također potpomognute ljudskim pravima, sporazumima i deklaracijama kako bi proširili konzervativne i restriktivne politike, no ovdje se uz ta nastojanja pojavljuje i potkrijepljenost istraživanjima koja također nastoje legitimizirati postojeće stanje ili trend restriktivnih politika u državi. Ovdje bih povezao ovaj način primjene istraživanja s Mannheimovim progresom društvenog znanja, odnosno mogućih ometanja koja se događaju uslijed korištenja znanosti u svrhu napretka znanja. On navodi dva faktora koji ometaju progres društvenog znanja: jedan koji ometa znanje izvana, i drugi koji operira unutar svijeta same znanosti. Na jednoj strani, snage koje su onemogućavale napredak znanja nisu uvjerene da je taj napredak društvenog znanja kompatibilan s njihovim interesima, dok je s druge strane pokušaj prenošenja tradicije i instrumentarija znanstvenog rada s fizikalnih na socijalne znanosti često rezultirao nerazumijevanjem i zbunjenošću (Mannheim, 1978:30). Ovo nerazumijevanje i zbunjenost ovdje se ne odnosi samo na prenošenje znanja u znanstvenom okruženju, nego i na kronični nedostatak znanja, informacija i same znanosti u javnoj svakodnevici. Konzervativne opcije u Hrvatskom društvu nisu uvjerene kako napredak, koji zastupaju liberalne opcije, ugrožava njihove dominantne

vrijednosti "konzervativizam u pogledu spolnih uloga, opći autoritarizam, ali i religioznost" (Sekulić, Šporer, 2006:8).

Akteri, oni koji su zastupljeni u članku a koji su u "suprotnom" položaju od autora teksta članka, ili aktera koji zastupaju konzervativna stajališta, najčešće su spominjani imenom i prezimenom bez dodatnih titula, dok su ostali akteri imali titule i pripadajuća zanimanja. Ostavlja se dojam da se tako pokušava umanjiti značaj pojedinih aktera koji ne dijele stajališta s autorima članaka.

Primjećuje se i ponavljanje određenih sintagmi kod konzervativnih i liberalnih opcija. Kod konzervativnih članaka su to sintagme: rodna ideologija, brak kao zajednica muškarca i žene, dok se kod liberalnih članaka pojavljuje najčešće: zaštita žena i djevojčica.

Kod znanstvenih argumentacija se rijetko spominju izvori i odakle su podaci istraživanja preuzeti, što je općenito prisutno kod konzervativno orijentiranih članaka. Ovakvi argumenti se koriste neobjektivno i samo ako pomažu u dokazivanju teorije, ili prevladavajućeg mišljenja, koje je postavljeno u članku. Primjer su navodni pedofilski sadržaji u književnim djelima za lektiru. Pojedini tekstovi se uzimaju izvan konteksta i interpretiraju tako da se prikažu kao pedofilski sadržaj unutar djela. Konkretni primjer ovoga je književno djelo Zorana Ferića 'Anđeo u ofsajdu', a kontroverzni odlomak glasi: "...počeo sam se zadovoljavati. Uskoro, puštao sam tekućinu i gore i dolje, a kroz prozor, u parku, vidio sam jednu sasvim malu djevojčicu. I ona je ispuštala tekućinu, zadignute haljinice, čučajući. Kao da piški na moju tugu" (Ferić, 2012:16). Ovo se interpretira kao pedofilsko ponašanje, no izvađeno je iz konteksta jer u nastavku odlomka pisac naznačava da je akter djela odrasla osoba bez pedofilske sklonosti: "Ironija tog prizora uvjerila me je jednom zauvijek da tuga i prazne hotelske sobe ne idu zajedno. Zato sam, vrativši se u svoj hotel na Lidu, mahnuo jednoj barskoj dami koja je sjedila za šankom u predvorju. Imala je izazovno tijelo" (Ferić, 2012:16).

4.4. Vrijednosti

Konzervativne vrijednosti koje imaju općenit utjecaj na hrvatsko društvo kroz religijske organizacije ogledaju se i u analizama Dunje Rihtman-Auguštin još u jugoslavenskom društvu pri čemu ona iznosi zaključke da "elementi koji utječu na vrijednosni sustav su glavne religije, katolička, pravoslavna i islamska" (Sekulić, 2012), uz neke svjetovne utjecaje "tehničke civilizacije s tehnologijom i urbanizacijom" (Sekulić, 2012), te tadašnje ideologije. Ovaj trend se nastavio i u devedesetim

godinama gdje položaj žena kao "proces depolitizacije, zasigurno je bio određen i repatrijarhalizacijom putem sve prisutnijih katoličkih vrijednosnih predodžaba u široj javnosti" (Kekez, Kunac, Stažnik, Škrabalo, 2010), te određeni podređeni položaj žena, unutrašnja sloga obitelji, važnost braka i formalnih znakova patrijarhalne obitelji.

Spomenut ću još i univerzalnu vrijednosnu strukturu koju S. Schwartz dijeli na dvije vrijednosne dimenzije, "otvorenost prema promjenama u odnosu na održanje postojećeg i samopromoviranje u odnosu na samonadilaženje" "Prva dimenzija organizira vrijednosti s obzirom na to koliko motiviraju ljude da slijede vlastiti intelektualni i emocionalni interes u nepredvidljivom i nerutinskom smjeru naspram očuvanja statusa quo i sigurnosti koju on daje u odnosima s bliskim drugima, institucijama i tradicijom. Druga dimenzija raspoređuje stavove s obzirom na to koliko motiviraju ljude na promociju osobnog interesa makar i na račun drugih naspram toga koliko su ljudi motivirani transcendirati sebične interese i promovirati dobrobit drugih, bilo bliskih ili ne tako bliskih ili interese prirode." (Sekulić, 2012:243) Time možemo zaključiti da je propagiranje već postojećih tradicionalnih vrijednosti konzervativnih religijskih aktera i civilnih organizacija trend koji se već desetljećima nalazi unutar hrvatskog društva.

Kroz članke se provlače riječi i sintagme koje imaju određenu vrijednost za aktere i autore tekstova, te su vrijednosti spomenute izrijekom koji su ušli u uzorak konzervativnih i liberalnih portala. Prvo ću naglasiti riječi s vrijednosnim obilježjima u člancima konzervativnih portala.

Vrijednosti iznesene u člancima na portalima konzervativne orijentacije od aktera ili autora članaka mogu se podijeliti u pet vrijednosnih skupina. Prva skupina se orijentira na pojam "dobro": opće dobro, dobrota i plemenitost, cjelovito dobro, opće dobro svega, marljivost i zalaganje za opće dobro, koji se spominje u kontekstu države, domovine kao neke od temeljnih vrijednosti kojima građani moraju težiti. Druga skupina su progresivne vrijednosti, koje pozivaju na toleranciju i prihvaćanje: vrijednosni okvir za odgoj u poštivanju drugoga, nesebičnost, istinska čovječnost, solidarni humanizam, razvoj tolerancije, tolerancija i multikulturalnost, mir, pravda, solidarnost, praštanje identitet, kultura, povijesno pamćenje. Zanimljivo je da se upravo ove progresivne vrijednosti spominju u kontekstu konzervativno orijentiranih članaka u kojima su akteri religijske figure. Navedene vrijednosti se pojavljuje primjerice u člancima "Mon. Barišić u Sinju: Od gospodarske krize opasnije je kriza braka i obitelji" (maxportal.hr, 15.08.2017.) i "Hrvatska biskupska konferencija 'Istanbulskom

konvencijom se na mala vrata uvodi rodna ideologija" (direktno.hr, 07.12.2017.) u kojima se poziva na vrijednosti koje deklarativno zastupaju, no u praksi se ne naziru ovakve navedene vrijednosti. Sljedeća skupina su vrijednosti koje imaju zajedništvo, brak i obitelj kao glavne vrijednosti: suživot i zajedništvo, život i zajedništvo, bračno zajedništvo, zajedništvo muškarca i žene, jedinstvo, bračna ljubav, brak i obitelj, temeljne vrijednote obrazovanja i obitelji. Ovdje se također pojavljuju religijske figure kao one koje zastupaju navedene vrijednosti. Četvrta skupina su tradicionalne i kršćanske vrijednosti: tradicija, tradicionalne vrijednosti, tradicionalne obiteljske vrijednosti, duhovne i moralne vrijednosti, kršćanske vrijednosti, jednakopravnost kršćanskih načela, vjernost načelima naravnoga i kršćanskoga poretka, kršćanske vrednote. Zadnja skupina su vrijednosti povezane sa ženama, djecom i rađanjem: rađanje, zaštita svake žene i svakog djeteta, vrijednost života. Ove vrijednosti se spominju i zastupaju ih i religijski i svjetovni akteri, primjerice Željka Markić spominje zaštitu žene i svakog djeteta kada u kontekstu 'Istanbulske konvencije', odnosno zastupa stav da treba poboljšati već postojeće zakone a ne implementirati Konvenciju. Peta skupina povezana je s vrijednostima koje su povezane s religijskim te su izrečene od religijskih figura ili svjetovnih aktera: nerazrješivost, sakramentalnost, supsidijarnost pomirenja i praštanja, ljepote zavičaja, lica i srca, dobro, vjera, jezik, rad i molitva, vrijednosti Crkve, sveto, svetinja. Zaključno su ovdje zastupljene pretežito vjerske tj. kršćanske vrijednosti, domoljubne, obiteljske, ali ima i univerzalističko postavljenih vrijednosti.

Sljedeće vrijednosti su zastupljene u člancima portala liberalne orijentacije, a spomenute su izrijekom: nacionalna ravnopravnost i jednakost; apstraktnu vrijednost kao što je država; buntovnost, kritičnost i sumnja - kao vrijednosti zdrave mladosti; definicija braka kao zajednice muškarca i žene proizlazi iz vrijednosti, kulture te identiteta hrvatskog naroda; demokratske vrijednosti i načela - vrijednosti koje zastupaju liberalne opcije, no ovdje je u kontekstu mogućeg neispunjavanja ovih vrijednosti od strane vlasti; u jednom članku se i uspoređuju mijenjajući setovi vrijednosti između generacija; hrvatske vrijednosti - ove vrijednosti spominje akter koji pripada konzervativnoj opciji, a autor članka liberalne strane samo prenosi izjavu; osnovne vrednote kršćanstva - povezuje se s demokršćanstvom i daje kao primjer vrijednosti koju slijedi ta politička usmjerenost; jednakost biračkog prava se spominje kao jedna od najviših vrednota ustavnog poretka no tu se samo prenosi izjava koju je dala inicijativa "Narod odlučuje" a tiče se promjene izbornog sustava. Jedan članak

spominje "spolnu ravnopravnost i rodnu raznolikost" kao trajne vrijednosti u Hrvatskom Ustavu; liberalne i napredne vrijednosti - autor spominje ove vrijednosti kao one koje su, za autora, bile deklarativno zastupljene u politici, a ta je politika njima naškodila; liberalne, moderne vrijednosti - ove vrijednosti su zastupljene u svakodnevnom životu, a autor ukazuje na sociološko istraživanje koje spominje da religioznost ne utječe na taj svakodnevni život; nacionalnih i tradicionalnih vrijednosti - ove vrijednosti autor članka daje kao druga strana naspram poduzetničkog duha i sebičnog individualizma kada govori o unaprjeđenju obrazovanja i kurikularnoj reformi; najosnovnije civilizacijske vrijednosti - ove se vrijednosti u tekstu članka pokazuju kao ugrožene jer se, kako autor kaže, ljudska i ženska reproduktivna prava relativiziraju u društvu; "najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, koje su i temelj za tumačenje Ustava, pripada i ravnopravnost spolova" (Ivor Fuka, 5.11.2013.) - ovo je jedna od točaka koju autor iznosi kako bi istaknuo nedemokratičnost inicijative 'U ime obitelji' i njihovo nastojanje da se uvede u Ustav isključiva definicija braka. Također se spominje i rodna ravnopravnost kao vrijednost koja treba biti uvrštena u obrazovni kurikulum; obiteljske vrijednosti - spominju se u jednom članku "Akademska solidarnost: Na referendumu glasajte protiv zloupotrebe demokracije i protiv diskriminacije" i to kao vrijednost koju zastupa konzervativna opcija; udruga GONG spominje osnovne demokratske i ustavne vrijednosti Republike Hrvatske; spominje se i ravnopravnost i zaštita svih građana od diskriminacije; rodna raznolikost kao trajna vrijednost koju "ne smije potkopavati nikakva politička izjava i proizvoljno tumačenje pravnih i znanstvenih pojmova" (h-alter.org, 11.04.2018.). Jedan od aktera inicijative "Istina o istanbulskoj", general Sačić, spominje temeljne nacionalne vrijednosti - ovdje se izričito navode vrijednosti konzervativne opcije, te se uz ovu vrijednost pozivaju branitelji i ističe borba za samostalnost kao alat kojim se pobuđuju nacionalni osjećaji i sentiment prema prošlim događajima i stradanjima. Još neke vrijednosti zastupljene u pojedinim člancima su također progresivne: znanje, identitet, odgovornost, solidarnost, integritet, poštivanje sebe, zdravlje i poduzetnost.

5. Relevantni izrazi i riječi

Najčešći i najvažniji izrazi u cjelokupnom broju članaka su: brak kao zajednica muškarca i žene, rodna ideologija, korupcija i klijentelizam. Rodna ideologija se najviše puta pojavljuje kao izraz u analiziranim člancima (57 puta). Najčešće ju spominju

konzervativni akteri i autori članaka, no upotrebljavaju ju i akteri na drugoj strani (pet puta) kako bi osporili taj izraz. Koriste ga Sabina Glasovac iz stranke SDP i Sandra Benčić u članku "Žestoko oko istanbulske konvencije / Markić: Kroz zaštitu žena želi se podmetnuti rodna ideologija" (direktno.hr, 06.10.2017.).

6. Diskurs

Jedna od zanimljivih stavaka je i kako dvije strane komuniciraju kroz diskurs. Suprotne strane, liberalna i konzervativna, međusobno se nadmeću i pokušavaju nametnuti svoje razmišljanje kao ispravno, a u isto vrijeme diskreditiraju argumente koje se protive njihovima. Odbacuju vrijednosti koje nisu konzervativne, odnosno liberalne, no i dijele neke važne vrijednosti za teme o kojima se govori u člancima. Uobičajeni način reagiranja konzervativne strane je defenzivnost i nastojanje da se prikaže kao žrtva koja se bori protiv političkih i civilnih protivnika. Liberalna strana također nastoji prikazati svoju 'borbu' sa suprotnom stranom kao tešku i obilježenu emocijama. Obje strane katkada koriste *ad hominem* argumente, iako konzervativna strana po frekventnosti pribjegava tome u više navrata, odnosno napadaju aktore kako bi ih diskreditirali ili omalovažili. Ipak, unatoč postojanju takvih 'logičkih zabluda' kao što je *ad hominem* argumentacija, najčešće se argumentira i s jedne i sa druge strane korektno i usmjerenost je na sam sadržaj argumenata suprotne strane.

Kroz svoje međusobne odnose i nadmetanja, obje strane prikazuju određen ideološki sklop koji pokušavaju projicirati u javnost. Sama ideologija se definira kao "skup uvjerenja, ideja i projekcija preko kojih uže ili šire društvene grupe, socijalni, politički i kulturni pokreti izražavaju svoj društveni interes i teže uspostavi svoje hegemonije ili poboljšanju vlastitog položaja" (Kalanj, 2010:13-14), dok za Mannheima ideologija "reflektira otkriće" da "vladajuće grupe" mogu kroz politički sukob u određenoj situaciji zanemariti ili ne vidjeti činjenice koje bi ugrozile njihov osjećaj dominacije (Mannheim, 1978:36). Znanost, s druge strane, posjeduje objektivnost i impersonalnost iskaza, ona "promatra i istražuje prirodnu i društveno-povijesnu stvarnost te na osnovi svojih nalaza formuliра objašnjenja, zaključke, teoreme, pravilnosti, nužne ili tendencijske zakonitosti, koji tvore spoznaju te stvarnosti i spoznajno razumijevanje odnosa među njezinim fenomenima" (Kalanj, 2010:12).

Vrijednosti inicijative 'U ime obitelji' su tradicionalne, konzervativno-katoličke vrijednosti hrvatskog društva koje moraju biti zaštićene "brižljivim očuvanjem tradicionalne, heteronormativne definicije obitelji" (Čehulić, Čepo, Petričušić, 2017:2),

a i također "u zakonodavstvu i socijalnim politikama europskih institucija i državnih vlada" (Čehulić, Čepo, Petričušić, 2017:6). Ova Udruga dijeli vrijednosti s desetak drugih građanskih organizacija koje čine religiozno-politički pokret u Hrvatskoj a neke od značajnijih su: Glas roditelja za djecu – GROZD, Udruga za cjeloviti spolni odgoj Teen star, Reforma – udruga za promicanje etike, morala, obiteljskih vrijednosti i ljudskih prava, udruga Vigilare, građanska udruga Centar za obnovu kulture – COK, udruga za promicanje obiteljskih vrijednosti 'Blaženi Alojzije Stepinac', Centar za prirodno planiranje obitelji, Obiteljsko obogaćivanje. Osim katoličkih vrijednosti, inicijativa 'U ime obitelji' zagovara i aktivnije sudjelovanje građana u politici i društvu, zastupa 'pro-life' aktivizam, protivi se pobačaju, dok pravo na brak i obitelj mogu imati samo muškarac i žena, ne priznaju uplitanje države u obrazovne programe koji se primjerice tiču kontracepcije i edukacije o rodu. Jedan od najvažnijih problema je pravo na pobačaj o čemu Zelić govori kroz "političke koncepcije pravednosti Johna Rawlsa" (Zelić, 2007:55), te dalje zaključuje kako to pitanje, a možemo dodati i bilo koje pitanje koje bi moglo ugroziti temeljna prava pojedinaca, ne može biti moralno jer bi tada "odgovor bio unutar neke moralne doktrine, religijske ili filozofske, koja je kao takva sveobuhvatna" (Zelić, 2007:57) jer u nekom, barem politički deklarativno, pluralističkom društvu argumentacije iz "sveobuhvatne doktrine značilo bi nametati tu doktrinu ostalim građanima, a to bi u najblažem smislu bilo nerazložno". Još konstatira kako tako važno pitanje mora biti u okviru političkih prava i političkih vrijednosti, odnosno vrijednosti koje svi građani dijele i priznaju kroz svoju slobodu i jednakost. Naspram već navedenih konzervativnih vrijednosnih odrednica imamo primjer nekih organizacija koje zastupaju liberalne vrijednosti, a kao primjer, koji ukazuje na različitost između dvije strane, navest ću udrugu B.a.b.e. koja u svom statutu izražava sljedeće ciljeve i vrijednosti kroz koje udruga djeluje: postizanje rodne ravnopravnosti i jednakih mogućnosti za sve rodove, smanjena pojavnost svih oblika rodno uvjetovanog nasilja, razvoj rodno osjetljivih medija i promjena javnog diskursa po rodnim pitanjima, razvoj odgojno-obrazovnog sustava koji promiče rodnu ravnopravnost, ljudska prava i razvoj demokratske kulture, formiranje adekvatnih i primjenjivih zakonodavnih procedura javnih politika i provedbenih mjera (NN 74/14).

7. Zaključak

Iako se deklarativno i po određenim vrijednostima razlikuju, kroz analizu se zamjećuje da dvije javno suprotstavljene grupacije imaju i značajnih zajedničkih vrijednosti. Kroz vrijednosnu analizu članaka liberalnih i konzervativnih portala iskristalizirale su se neke zajedničke vrijednosti koje se tiču braka, djece, građanstva, prava, spola, ustava, zakona, žene, obitelji i vrijednosti države. Ove vrijednosti se najčešće spominju i dominiraju u retorici aktera i autora članaka. Iako analizirane grupacije dijele vrijednosti, te vrijednost istodobno i različito interpretiraju, npr. obiteljske vrijednosti se različito interpretiraju, time da je definicija obitelji kod konzervativnih udruga uža, obitelj čine samo roditelji i djeca, a kod liberalnih šira i u tu se definiciju uključuju i alternativni oblici obiteljskog života.

Vrijednosno konzervativno usmjerene organizacije postaju vidljive posljednjih godina i legitiman su dio društva, no u njihovom djelovanju postoje određena odstupanja od duha ustavnih odredbi. Takve organizacije tendiraju k reduciranju prava pojedinih društvenih skupina, poglavito manjinskih skupina, a ne k očuvanju ljudskih i temeljnih prava koje svaki građanin posjeduje, stoga te organizacije ne predstavljaju progresivni dio OCD-a. Dodao bih tome i zaključke poglavlja knjige "Anti-Gender Campaigns in Europe Mobilizing against Equality" (Kuhar, Paternotte, 2017) u kojem Hodžić i Štulhofer ističu tri točke po kojima je konzervativni pokret u Hrvatskoj bio uspješan u nametanju svojih vrijednosti i po kojima se vidi tendencija reduciranja prava manjina. Prvo je oponiranje predloženom školskom kurikulumu i seksualnom odgoju u školama, te su legalno spriječili istospolne brakove; drugo, legitimirali su novi diskurs o moralu baziranom na religiji i tradicionalnim vrijednostima; i treće, pritiskom na liberalne protivnike i njihove ideje tvrdeći da predstavljaju tihi većinu, uznemirili su javnu perspektivu naspram roda i pitanja seksualnosti (Hodžić, Štulhofer, 2017:70).

Ove konzervativne organizacije dobivaju i potpore na javnim natječajima iz sredstava lutrije i državnog proračuna, što je iz moralnog stanovišta vrlo upitno jer se zapravo ne zalažu za dobrobit cjelokupnog društva nego samo određenog dijela, dok manjinske skupine koje ne dijele njihove vrijednosti ili konzervativnu orijentaciju, bivaju marginalizirane i zakonskim putem ograničavane, što direktno onemogućava njihovo pravo na ravnopravnost i slobodan život, što se i navodi u Ustavu Republike Hrvatske: "Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili

socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama. Svi su pred zakonom jednaki" (NN, 85/10). Još jedna nepodudarnost dobivanja sredstava za konzervativne organizacije postoji i u samom Zakonu o udrugama iz 2014. a to je odredba u članku 32, stavak 3, "Programima i projektima od interesa za opće dobro, u smislu ovog Zakona, smatraju se zaokruženi i tematski jasno određeni skupovi/skup aktivnosti koje su u skladu s vrednotama propisanim Ustavom Republike Hrvatske, te čije provođenje kroz dugoročni ili vremenski ograničeni rok djelovanja daje vidljivu dodanu društvenu vrijednost kojom se podiže kvaliteta života pojedinca i unaprjeđuje razvoj šire društvene zajednice." Imajući na umu izrečene ustavne odredbe možemo zaključiti da se aktivnosti konzervativnih OCD-a ne podudaraju s definicijom koja kaže da su financirani programi i projekti od interesa za opće dobro.

Članci konzervativnih opcija i stavova su značajno dominirani konzervativnim akterima, a manji prostor se pridaje akterima liberalnih orijentacija. Ako se suprotni akteri i spominju, oni su redovito prikazani kao antagonistički orijentirani prema konzervativnim inicijativama. Konzervativne opcije referiraju se na političke aktore i LGBTQ zajednicu gdje se spominju u negativnom tonu, a i koriste zakonske procedure kako bi potiskivali liberalna i znanstvena istraživanja, poglavito građanske inicijative 'U ime obitelji'. Konkretna funkcija znanja i znanosti u konzervativnim krugovima je nastojanje da se stavi pod znak pitanja ponašanje ili legitimnost određenih socijalnih ili političkih aktera tako što se uključuju grupe i ljudi koji žele preusmjeriti moć u korist konzervativnih pogleda i vrijednosti, a nauštrb znanstvenih ili progresivnih nastojanja.

Neslaganja se javljaju i oko zaštite života i zakonskog prava na pobačaj, što je dovelo do jakih pritisaka konzervativnih udruga na prava žena na odlučivanje i eventualno planiranje obitelji i trudnoće. Imajući na umu sve navedeno, istaknuo bih određeni primjetni animozitet prema primjeni znanstvenih istraživanja koji negiraju vrijednosti i stavove obiju grupacija. Ovdje se pogotovo ogleda konzervativno i liberalno 'natjecanje' da se prikaže svoj utjecaj na javnu sferu kroz primjenu istraživanja.

Kod znanstvenih argumentacija se rijetko spominju izvori i odakle su podaci istraživanja preuzeti. Ovakvi argumenti se koriste neobjektivno i samo ako pomažu u dokazivanju teorije, ili prevladavajućeg mišljenja, koje je postavljeno u članku

Odnos prema drugoj strani je gotovo uvijek antagonističan i neprijateljski. Primjenjuju se napadi usmjereni na drugu stranu upotrebom diskursa *ad hominem*.

Suprotna strana se opovrgava kontradikcijama, odnosno izlaganjem suprotnih tvrdnji s malo, ili bez, dokaza koji bi te tvrdnje potkrijepili. Također se upotrebljavaju i vrijeđanja kod nekih autora članaka, no ne i kod samih aktera, koji zadržavaju "više oblike" sukoba u diskursu. Imamo primjera argumentiranog diskursa, no on ne prevladava kod članaka konzervativnih portala.

Od cjelokupnog uzorka članaka, članci u liberalnim portalima više su orijentirani na znanstveno utemeljene argumente i orijentiraju se na argumentaciju najčešće bez vrijeđanja samog aktera *ad hominem*, no ipak se pojavljuju znanstveni argumenti bez navođenja izvora istraživanja.

Najčešće se spominju znanstvena istraživanja bez izvora i valjano iznesenih podataka dobivenih u istraživanju. Navode se samo kako bi se dala važnost onoga što se želi poručiti.

Diskurzivna komunikacija između dvije opcije je umnogome opterećena neprijateljstvom i antagonizmima koji eskaliraju kroz derogativni odnos prema vrijednosnim neistomišljenicima, ponekad obilježen i određenim populističkim diskursom. Suprotne strane, liberalna i konzervativna, međusobno se nadmeću i pokušavaju nametnuti svoje razmišljanje kao ispravno, a u isto vrijeme diskreditiraju argumente koje se protive njihovima. Odbacuju vrijednosti koje nisu konzervativne, odnosno liberalne, no istodobno dijele neke važne vrijednosti za teme o kojima se govori u člancima. Uobičajeni način reagiranja konzervativne strane je defenzivnost i nastojanje da se prikaže kao žrtva koja se bori protiv političkih i civilnih protivnika. Liberalna strana također nastoji prikazati svoju 'borbu' sa suprotnom stranom kao tešku i obilježenu emocijama. Obje strane katkada koriste *ad hominem* argumente, iako konzervativna strana po frekventnosti pribjegava tome u više navrata, odnosno napadaju aktere kako bi ih diskreditirali ili omalovažili, no najčešće su argumentacije korektne i usmjerene na sam sadržaj argumenata suprotne strane.

Problematika vrijednosti analizirana je u ovom radu kroz kvalitativne metode koje mogu biti primijenjene i u daljnjim istraživanjima ove teme, ali i na sličan način poslužiti u sagledavanju drugih aspekata konzervativnih civilnih organizacija. Također, iako je analiza članaka portala pokazala određeni animozitet i razlike vrijednosti konzervativnih i liberalnih aktera, opet su se iskristalizirali zaključci koji pokazuju da postoje i značajno slične ili istovjetne vrijednosti među dvjema skupinama.

8. Literatura

1. Ančić, B., Zrinščak, S. (2012) Religion in Central European Societies: Its Social Role and People's Expectations. *Religion and Society in Central and Eastern Europe*, 5 (1): 21-38.
2. Anić, V. (2002) *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi liber.
3. Bežovan, G. (2002) Struktura civilnog društva u Hrvatskoj. *Politička misao*.
4. Bijelić, N. (2008) Sex Education in Croatia. *European Journal of Women's Studies*, SAGE Publications (UK and US), 15 (4):329-343.
5. Butković, H. (2017) The Rise of Direct Democracy in Croatia: Balancing or Challenging Parliamentary Representation?. *Croatian International Relations Review*, 23 (77):39-80.
6. Ferić, Z. (2012) *Anđeo u ofsajdu*. Zagreb: V.B.Z.
7. Flick, U., von Kardorff, E., Steinke, I. (2004) *A Companion to qualitative research*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
8. Građanska inicijativa. URL: <http://istinaoistanbulskoj.info/gradanska-inicijativa> (15.9.2018.)
9. Hsieh, H. F., Shannon, S. E. (2005) Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15 (9): 1277-1288.
10. Keddie, N. R. (1998) The New Religious Politics: Where, When, and Why Do "Fundamentalisms" Appear?. *Comparative Studies in Society and History*, 40 (4):696-723.
11. Kekez, A., Kunac, S., Stažnik, M., Škrabalo, M. (2010) *Vrednote u praksi: Upravljanje i aktivizam civilnog društva za demokratizaciju i ljudska prava*. Zagreb: DIM - Udruga za građansko obrazovanje i društveni razvoj.
12. Kinsey, A. C. (1948) *Sexual behavior in the human male*. Philadelphia i London: W. B. Saunders Company.
13. Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Štimac Radin, H. (ur.) (2014) Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske biblioteka ona.
14. Kunac, S. (2006) *Vrijednost vrednota: Civilno društvo i hrvatska demokratizacija*. Zagreb: B.a.b.e.

15. Marušić, E. (2.3. 2017.) Krešimir Planinić: Ne postoji ljudsko pravo na prekid trudnoće URL: <https://narod.hr/hrvatska/kresimir-planinic-ne-postoji-ljudsko-pravo-na-prekid-trudnoce> (6.9.2018.).
16. Müller, K. B. (2006) The Civil Society–State Relationship in Contemporary Discourse: A Complementary Account from Giddens’ Perspective. *British Journal of Politics & International Relations*, 8 (2):311-330.
17. O nama <https://narododlucuje.hr/> (15.9.2018.)
18. Pérez-Díaz, V. (2011) Civil society A multi-layered concept. Sociopedia.isa. <http://www.sagepub.net/isa/resources/pdf/CivilSocietyREV.pdf> (15. 4. 2018.)
19. Petričušić, A., Čehulić, M., Čepo, D. (2017) Gaining Political Power by Utilizing Opportunity Structures: *An Analysis of the Conservative Religious-Political Movement in Croatia*
20. Procjene stanja civilnog društva 2009., 2011. Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva.
21. Sekulić, D. (1991) *Strukture na izmaku*. Zagreb: Sociološko društvo hrvatske.
22. Sekulić, D. (2004) *Sukob i tolerancija: O društvenoj uvjetovanosti nacionalizma i demokracije*. Zagreb: Jesenski i Turk.
23. Sekulić, D. (2012) Društveni okvir i vrijednosni sustav. *Revija za sociologiju*, 42 (3):231–275.
23. Sekulić, D. (2014) *Identitet i vrijednosti. Sociološka studija o hrvatskom društvu*. Zagreb: Ljevak.
24. Sekulić, D., Šporer, Ž. (2006) Religioznost kao prediktor vrijednosnih orijentacija. *Revija za sociologiju*, 37 (1–2):1–19.
25. Williams, R. H. (2000) Introduction: Promise Keepers: A Comment on Religion and Social Movements. *Sociology of Religion*, 61 (1):1-10.

9. Sažetak

Pojava konzervativnih organizacija civilnog društva u hrvatskom javnom prostoru pokazala se kao velik izazov za liberalne i progresivne organizacije te samu državu. Takve organizacije obilježene su religijskim i tradicionalnim vrijednostima koje u neokonzervativističkim krugovima dominiraju diskursom. Kroz ovaj rad želi se istražiti vrijednosna obilježja koja posjeduju organizacije civilnog društva u Republici Hrvatskoj, te koji vrijednosni kriteriji neku organizaciju čine organizacijom civilnog društva, povrh minimalnih formalnopravnih kriterija registracije tih organizacija. Cilj rada je bio odrediti jesu li vrijednosno konzervativno usmjerene organizacije koje na sceni hrvatskog civilnog društva postaju vidljive u zadnjih nekoliko godina, prema vrijednostima koje zastupaju legitiman dio civilnog društva.

Ključne riječi: vrijednosti, organizacije civilnog društva, građanske inicijative, civilno društvo, konzervativne organizacije

Summary

The appearance of conservative civil society organizations in the Croatian public space proved to be a major challenge for liberal and progressive organizations and the state itself. Such organizations are characterized by religious and traditional values that are dominated by discourse in neo-conservatism circles. This paper seeks to explore the value features of civil society organizations in the Republic of Croatia, and which value criteria make an organization a civil society organization, in addition to the minimum formal and legal criteria for registration of these organizations. The aim of the paper was to determine whether in terms of values they stand for, conservatively oriented organizations that have become visible on the scene of Croatian civil society over the last few years, represent a legitimate part of civil society.

Key words: values, civil society organizations, civic initiatives, civil society, conservative organisations